

DI SẢN MIỀN BIÊN CƯƠNG

Maryanne Kearny Datesman

"Những vùng đất tự do miền Tây chính là chìa khóa cho sự phát triển của người Mỹ".

Frederick Jackson Turner

Trước khi đọc bài viết này bạn đọc nên lưu ý một số điểm sau: *Thứ nhất*, "Miền Tây hoang dã" là gì? *Thứ hai*, bạn đã xem phim nào của Mỹ về Miền Tây xa xưa chưa? *Thứ ba*, đặc tính của những người hùng trong những phim này là gì? *Thứ tư*, tại sao có rất nhiều người Mỹ sở hữu súng?

Ảnh hưởng của di sản miền Tây

Mặc dù nền văn minh Mỹ đã kế tục và thay thế di sản miền Tây từ hơn một thế kỷ nay, nhưng di sản này hiện nay vẫn còn hiện hữu rõ nét ở Mỹ và có ấn tượng mạnh đối với nhiều người Mỹ bởi vì nó có một tầm quan trọng đặc biệt trong quá trình hình thành nên những giá trị Mỹ. Khi Ronald Reagan còn là Tổng thống Mỹ vào những năm 1980, ông đã rất thích gọi lại hình ảnh cuộc sống miền Tây xa xưa. Hình ảnh ông đang chặt gỗ, cưỡi ngựa và đội mũ cao bồi tại trang trại của ông đã thường xuyên được đăng tải trên các phương tiện thông tin đại chúng.

Trước kia những câu chuyện xảy ra ở miền Tây thường được người ta lãng mạn hóa trong các bộ phim hay trên các kênh truyền hình nổi tiếng. Những bộ phim này thường tập trung đề cao những người hùng cao bồi miền Tây đánh nhau với người dân bản xứ, trong khi rất ít quan tâm đến những câu chuyện bi kịch đã thực sự xảy ra với những người dân bản xứ này. Ngày nay,

hầu hết mọi người Mỹ đều đã nhận thức rõ hơn mặt tối của quá trình định cư tại đại lục này. Do quá trình định cư này mà hàng nghìn người bản xứ đã bị giết, các vùng đất của họ bị chiếm, và hầu hết nền văn hóa của họ đã bị tàn phá.

Quá trình tây tiến bắt đầu kể từ khi những người thuộc địa xâm chiếm đầu tiên đặt chân lên bờ Đông của đại lục này vào những năm 1600. Nó kết thúc vào khoảng năm 1890 khi những vùng đất miền Tây cuối cùng được định đoạt.

Vùng biên cương Mỹ bao gồm những vùng đất còn chưa được khai phá của nước Mỹ, thường là những vùng đất ở miền Tây. Ở đây, tất cả đất đai và cuộc sống đều thô sơ và nguyên thủy hơn hẳn những vùng đã được định cư và phát triển ở miền Đông. Khi một miền đất tại vùng biên cương được khai phá, người ta lại tiếp tục tiến lên xa hơn về phía Tây tới những vùng đất chưa được khai phá. Khi đến đây, họ đã gạt bỏ những người bản xứ sang một bên. Bằng cách khai hoang các vùng đất nối tiếp nhau, người Mỹ đã di chuyển dọc toàn bộ lục địa có chiều ngang đến 2700 dặm này. Họ tin rằng định mệnh của họ là kiểm soát tất cả các vùng đất ở đây và cuối cùng họ đã làm được điều đó. Những người dân bản xứ chỉ được dành cho những vùng đất nhỏ (những khu bảo tồn) để sống, nhưng chính phủ Mỹ đã nhiều lần không giữ lời và điều này đã đưa đến nhiều nổi thống khổ cho người dân bản xứ.

Ngày nay, người Mỹ đã có một cách nhìn cân bằng hơn về quá trình tây tiến này. Tuy nhiên, nhiều người vẫn xem các khía cạnh của miền Tây, con người miền

Tây và lòng tin của họ như là những minh chứng cho những giá trị truyền thống của người Mỹ, những giá trị ở hình thái thuần khiết nhất và căn nguyên nhất.

Một câu hỏi được đặt ra là làm thế nào mà phong trào tây tiến kéo dài hơn hai thế kỷ này đã hình thành nên những giá trị truyền thống căn bản của người Mỹ?

Chắc chắn, phong trào tây tiến đã để lại những ví dụ đầy cảm hứng về sức lao động bền bỉ để biến rừng thành những thị trấn, những thị trấn thành những thành phố lớn hơn. Hiếm có cuộc chạy đua đến thành công nào lại đầy màu sắc và mạo hiểm như cuộc đua ở biên cương miền Tây này. Vô vàn những câu chuyện về những cuộc đua mạo hiểm đổ xô đi tìm vàng ở California, hay tìm bạc ở Montana, và tìm những miền đất màu mỡ ở các vùng lãnh thổ phía Tây vẫn còn được lưu lại.

Ngay khi biết tin chính phủ sẽ cho phép khai hoang 2 triệu mẫu đất ở Oklahoma vào tháng 4 năm 1889, lập tức hàng nghìn người định cư đã có mặt tại biên giới bang này để chờ đợi thời điểm thông báo chính thức. Và khi thông báo này vừa được đưa ra, với những xe bò xe ngựa kéo, họ đã thực sự xông vào cuộc đua tìm kiếm những vùng đất tốt nhất họ có thể kiếm được cho họ và khẳng định chủ quyền của mình.

Cho dù cuộc sống đời thường ở miền biên cương xa xôi thường ít kịch tính hơn như trong các câu chuyện mạo hiểm về vùng đất này, song người ta cũng vẫn tin rằng cuộc sống bình dị ở đây đã khắc họa nên những giá trị dân tộc trong một hình thái mà dường như đối với nhiều người Mỹ nó nguyên bản hơn so với cuộc sống của những người định cư sống trong những khu vực đã được khai hoang và phát triển lâu đời hơn ở miền Đông.

Chủ nghĩa cá nhân, tự chủ, và cơ hội bình đẳng có lẽ là những giá trị quan trọng nhất gắn với di sản miền Tây của Mỹ.

Xuyên suốt quá trình lịch sử của mình, người Mỹ đã xem những người khai phá vùng đất biên cương miền Tây là khuôn mẫu của chủ nghĩa cá nhân tự do. Rất có thể là như vậy bởi các cá nhân ở miền biên cương ít bị kiểm soát hơn so với bất cứ nơi nào khác trên đất Mỹ. Rất ít những luật lệ, những qui định, cũng như những thể chế chính trị xã hội được đưa ra để kiểm soát cuộc sống người dân ở miền Tây. Về mặt truyền thống, ở Mỹ nơi sự tự do bên ngoài vòng kiểm soát của xã hội được coi trọng, thì người ta đã lý tưởng hóa miền biên cương và tiếp tục xem nó như một cơ sở cho sự nuối tiếc về một thời đại giản dị, thời kỳ đầu hình thành nên nước Mỹ. Thời đại này đã không còn nữa khi nước Mỹ được đô thị hóa và trở nên phức tạp hơn.

Tự chủ và những cá nhân quả cảm

Gắn với tư tưởng cá nhân tự do miền Tây chính là tư tưởng tự chủ. Nếu những con người sống ở miền biên cương được sống tự do không phải tuân thủ các nguyên tắc xã hội, thì họ cũng sẽ không được hưởng những sự thoải mái và tiện ích từ xã hội. Họ phải dựa vào chính bản thân họ. Họ phải tự xây dựng những ngôi nhà của họ, tự săn bắn, tự làm quần áo và các đồ vật trong nhà.

Những con người tự chủ miền biên cương này đã được người Mỹ lý tưởng hóa thành hình tượng của những người hùng kinh điển gắn với "chủ nghĩa cá nhân quả cảm". Những người hùng này là những người đàn ông với thể hình vạm vỡ và có thể chịu đựng được những điều kiện hà khắc của cuộc sống miền biên cương. Anh ta rất giỏi sử dụng súng và các loại vũ khí. Anh ta không cần sự giúp đỡ từ người khác. Anh ta thường không có mối quan hệ chặt chẽ hay trách nhiệm ràng buộc đối với phụ nữ và con cái. Anh ta rất tốt bụng và lịch sự với phụ nữ và trẻ em, nhưng anh ta thích đi theo con đường của anh ta

hơn và không muốn bị ràng buộc với phụ nữ và con cái. Sống một mình nên anh ta có thể đối phó được với tất cả những nguy hiểm của cuộc sống ở miền biên cương. Anh ta cũng có đủ sức mạnh để bảo vệ không chỉ cho anh ta mà cho cả những người khác.

Có hai loại hình tượng anh hùng cá nhân quả cảm. Mỗi loại gắn với một giai đoạn lịch sử khác nhau của cuộc sống miền biên cương. Trong thời kỳ đầu ở miền biên cương, thời kỳ trước cuộc nội chiến 1860, cuộc đấu tranh chủ yếu là chống lại thiên nhiên hoang dã. Daniel Boone có thể là nhân vật anh hùng nổi tiếng nhất của thời kỳ này. Boone là người đã khai phá miền đất hoang dã Kentucky những năm 1760 và 1770. Trong một chuyến đi, ông ta đã sống trong thiên nhiên hoang dã hơn hai năm ròng, đối mặt với bao nguy hiểm của thiên nhiên và sự thù địch của người bản xứ. Vào năm 1778, ông đã bị người bản xứ bắt giữ. Nhưng với sức mạnh và khả năng của mình ông đã gây được ấn tượng với những người bản xứ và được họ kết nạp vào bộ tộc của họ. Sau đó ông đã tẩu thoát thành công khỏi sự giam giữ này. Sức mạnh khác thường của Boone chủ yếu được nhìn nhận theo khả năng của ông khi kiểm soát những thách thức khắc nghiệt của thiên nhiên.

Mặc dù ông liên tục phải đối đầu với người bản xứ, nhưng ông lại được ca ngợi chủ yếu với tư cách là một nhà chinh phục thiên nhiên hoang dã chứ không phải là một chiến binh.

Loại anh hùng cá nhân thứ hai xuất hiện trong giai đoạn cuối của quá trình chinh phục biên cương miền Tây. Giai đoạn này kéo dài từ năm 1860 đến năm 1890. Trong giai đoạn này, các vùng đất thiên nhiên hoang dã miền Tây phần lớn đã bị chinh phục. Cuộc chiến lúc này không phải giữa con người với thiên nhiên mà là giữa con người với con người. Những người chủ trang trại và cao bồi đánh nhau với những người

nông dân, những kẻ ngoài vòng pháp luật, những người bản xứ, và giữa những con người này với nhau nhằm kiểm soát những vùng đất miền Tây còn lại. Lúc này vẫn chưa có những bộ luật hay qui định được đưa ra, và những xung đột chân tay thường xuyên xảy ra. Và miền biên cương được người ta biết đến như là miền Tây hoang dã.

Do vậy không có gì ngạc nhiên khi hình tượng người hùng trong giai đoạn này chủ yếu là những chiến binh. Anh ta được mọi người ca ngợi bởi khả năng của anh ta trong việc đánh bại kẻ khác bằng chân tay, hay trong những cuộc đọ súng. Nền tảng cho chủ nghĩa anh hùng của anh ta chính là sức mạnh thể chất tuyệt vời, và khả năng đánh bại hai hay ba người khác cùng một lúc. Con người cá nhân quả cảm này là điển hình cho người bảo vệ lẽ phải chống lại cái xấu.

Người hùng của miền Tây hoang dã được xây dựng dựa trên những hồi tưởng về một loạt những tay súng và những nhà làm luật thời đó, chẳng hạn như Jesse và Wyatt Earp. Mặc dù không ai trong số họ có được sự nổi tiếng như Daniel Boone, những người hùng miền Tây hoang dã này đã có nhiều ảnh hưởng hơn lên suy nghĩ của người Mỹ về chủ nghĩa anh hùng so với những người hùng trong giai đoạn trước. Người hùng miền Tây hoang dã đã là nguồn cảm hứng của vô số những phim về miền Tây. Vào những năm 1960, 25% phim Mỹ là nói về miền Tây hoang dã.

Đấng nam nhi Mỹ

Qua tivi và phim ảnh, người hùng miền Tây hoang dã đã giúp cho việc hình thành nên hình tượng đấng nam nhi Mỹ. Hầu hết những người hùng trên phim ảnh, tivi, đài báo này đều có đặc tính chung là thể hiện khả năng sức mạnh của họ thông qua hành vi bạo lực.

Sau khi hình tượng người hùng miền Tây được hình thành, thì hình tượng này đã được sử dụng trong những bối

cảnh khác nhau - chẳng hạn như những người lính trong chiến trận, những thám tử và những cảnh sát đấu tranh chống tội phạm. Từ John Wayne đến Rambo, và Kẻ Hủy Diệt, những người hùng này có thể đánh nhau bằng tay không hay bằng súng, hay cả hai. Cho dù những người hùng trong phim ảnh được mọi người ngưỡng mộ về sự thông minh và nhạy cảm hơn là sức mạnh hình thể của họ, thì những người hùng cổ điển chuyên sử dụng sức mạnh hình thể vẫn tiếp tục thống trị ngành giải trí Mỹ và phổ biến trong các trò chơi video. Thậm chí ngày nay còn có cả những nữ anh hùng, những người phụ nữ phải cứng rắn và đánh nhau hay tiêu diệt kẻ thù của họ.

Hình ảnh những cá nhân quả cảm, mạnh mẽ bị chỉ trích là đã bỏ qua nhiều nhân tố đã đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành nên di sản miền Tây. Hình ảnh những cá nhân mạnh mẽ quả cảm đã quá đề cao tầm quan trọng của tự chủ cá nhân và đánh giá thấp tầm quan trọng của hợp tác trong quá trình hình thành nên một nhà nước mới bên ngoài cuộc sống hoang dã. Thứ hai, do hình ảnh những cá nhân này đều là đàn ông, nên vô hình chung đã bỏ qua tầm quan trọng của những người phụ nữ tiên phong: sức mạnh, sự chăm chỉ, tài xoay sở, tháo vát, và những ảnh hưởng hiểu biết của họ lên di sản miền biên cương.

Cuối cùng, hình ảnh những cá nhân mạnh mẽ quả cảm đã bị người ta chỉ trích là đã nhấn mạnh quá nhiều vào bạo lực và sử dụng súng để giải quyết vấn đề. Những con người ở miền Tây đã sử dụng súng để săn bắn, bảo vệ họ và gia đình họ, nhưng những phim ảnh phương Tây đã lãng mạn hóa và tô điểm quá nhiều cho những tay súng ở miền Tây xa xưa này. Chẳng hạn như những cuộc đọ súng giữa người tốt và kẻ xấu trong những bộ phim về miền Tây như Chiều Cao. Tuy nhiên, hình

ảnh người hùng miền Tây trong các bộ phim đã dần dần được thay thế bằng những người cảnh sát, những tay súng chống tội phạm. Súng vẫn tiếp tục nổ, hình ảnh bạo lực vẫn tiếp gia tăng trên phim ảnh và trên ti vi.

Cũng rất tình cờ, trong những bộ phim kinh điển về miền Tây, những người tốt thường đội mũ trắng trong khi những kẻ xấu thường đội mũ đen.

Khi mà người Mỹ ngày càng phải chứng kiến mức độ tội phạm gia tăng trong xã hội của họ, nhiều người đã đánh dấu hỏi về tác động của những người hùng trong phim ảnh này lên cuộc sống và trí tưởng tượng của giới trẻ. Chí ít thì rất nhiều người trẻ đã trở nên vô cảm với những hình ảnh bạo lực và giết chóc. Đến giữa những năm 1990, súng đã trở thành một vấn đề nghiêm trọng trong cuộc sống của nhiều trẻ em. Quá dễ dàng cho trẻ em chưa đến vị thành niên có súng, và thường bị rủi ro về súng đạn bởi chính chúng chứ không phải là do người lớn gây ra. Những vấn đề này thực sự trở nên tồi tệ bên trong những thành phố, nơi mà những băng đảng trẻ được trang bị súng ống.

Người Mỹ có một lịch sử lâu đời sử dụng súng, và nhiều người thực sự tin rằng có súng trong nhà là một quyền quan trọng. Thực tế, quyền phục vụ trong quân đội thậm chí còn được đảm bảo trong Hiến pháp, mặc dù vẫn còn nhiều tranh luận vấn đề này.

Hiện nay ở Mỹ có hơn 200 triệu khẩu súng, và có hơn một nửa số gia đình ở Mỹ sở hữu từ một khẩu súng trở lên. Do lo lắng về tỷ lệ tội phạm ngày một gia tăng, nhiều người tiếp tục tin rằng sở hữu súng là cách tốt nhất để bảo vệ nhà của họ và gia đình họ khỏi bị cướp và tấn công. Sau những vụ bạo động ở Los Angeles vào đầu những năm 1990, việc mua bán súng đã tăng lên một cách nhanh chóng ở khu vực này. Tuy nhiên, theo số liệu thống kê, những gia đình sở

hữu súng ở nhà thì nguy cơ họ bị người nhà bắn cao gấp 13 lần so với việc bị bắn bởi những kẻ đột nhập vào nhà họ.

Đáng ra người ta nên chỉ ra rằng hầu hết người Mỹ ủng hộ sự kiểm soát chặt chẽ hơn của chính phủ đối với việc buôn bán súng, tuy nhiên do đã có quá nhiều súng được lưu thông trên đường phố nên vấn đề này trở thành một vấn đề lớn. Hàng triệu người phản đối việc kiểm soát súng đã thành lập ra những nhóm sức ép chính trị về vấn đề này, chẳng hạn như Hiệp Hội những tay súng trường (NRA), đã tiến hành ngăn cản việc thông qua đạo luật kiểm soát sử dụng súng. Họ lập luận rằng việc hạn chế buôn bán súng sẽ cản trở các công dân chân chính luôn tuân thủ theo luật pháp được phép sở hữu súng, chứ không phải là bọn tội phạm. Trong năm 1994, dự luật Brady đã cấm buôn bán vũ khí tự động giết người hàng loạt, và một dự luật tội phạm mới đã được thông qua nhằm ngăn chặn bạo lực. Tuy nhiên một nỗ lực nhằm bãi bỏ việc cấm sử dụng vũ khí tự động giết người hàng loạt đã được tiến hành ngay tức thì.

Tinh sáng tạo và tinh thần "Có thể làm được"

Trong khi di sản miền biên cương đang lý tưởng hóa những cá nhân quả cảm như là những người hùng Mỹ, nó cũng tôn trọng những cá nhân sáng tạo. Những người đàn ông và phụ nữ ở miền biên cương đã không chỉ phải cung cấp hầu hết những yếu phẩm cho cuộc sống hàng ngày của họ, mà còn thường xuyên phải đối mặt với những vấn đề mới và tình huống mới đòi hỏi họ phải có những giải pháp mới. Trong những tình huống này, họ đã nhanh chóng học hỏi những cách làm mới, những phương pháp giải quyết vấn đề mới.

Những nhà quan sát từ các quốc gia khác đã rất ấn tượng với khả năng sáng tạo ra những công cụ nông nghiệp mới của những con người miền biên cương.

Họ cũng rất ấn tượng với khả năng của những người phụ nữ miền biên cương trong việc tạo ra quần áo, nệm, xà phòng, và những vật dụng cần thiết khác cho cuộc sống hàng ngày của gia đình. Lord Bryce, một nhà quan sát người Anh nổi tiếng cho rằng những kỹ năng sáng tạo của người Mỹ tiên phong đã cho phép họ đối mặt thành công với những thách thức vượt quá khả năng mà hầu hết những con người bình thường ở các quốc gia khác khó có thể làm được. Mặc dù những người Mỹ ở những vùng đã được định cư lâu đời hơn ở miền Đông mới là người tạo ra hầu hết những sáng kiến mới cho quốc gia non trẻ này, tuy nhiên những người tiên phong miền Tây mới là những người có ảnh hưởng trong việc phổ biến tinh thần sáng tạo trên đất Mỹ và tạo ra đặc tính quốc gia này.

Tinh thần dám làm và sáng tạo đã dẫn đến một đặc tính nữa của người Mỹ đó là tinh thần "có thể làm được", một tinh thần lạc quan rằng tất cả mọi vấn đề đều có giải pháp và có thể thực hiện được. Người Mỹ thích tin rằng một vấn đề khó có thể giải quyết ngay tức thì, và một việc không thể có thể tốn thời gian hơn chút ít. Người Mỹ rất tự hào khi phải đối mặt với những thách thức và vượt qua những trở ngại khó khăn. Tinh thần "có thể làm được" này về mặt truyền thống đã đem đến cho người Mỹ một tinh thần lạc quan về chính bản thân họ và đất nước họ. Nhiều người Mỹ đã nói rằng nếu nước Mỹ có thể đưa người lên mặt trăng, thì không có việc gì trên trái đất là không thể. Vào năm 1830, De Tocqueville đã nói rằng không một quốc gia nào trên thế giới "tự tin vào khả năng kiểm soát tương lai" hơn nước Mỹ. Về mặt truyền thống, trong những thời điểm khó khăn, các nhà lãnh đạo chính trị thường nhắc nhở người Mỹ về di sản biên cương của họ và những quyết tâm không lay chuyển của những người tiên phong này. Tinh thần có thể

làm được đã trở thành một nguồn tự hào và cảm hứng của người Mỹ.

Cơ hội bình đẳng

Miền biên cương chính là biểu hiện của tự do cá nhân và tự chủ trong hình thái thuần khiết nhất của nó, và nó cũng là biểu hiện thuần khiết của tư tưởng bình đẳng. Ở miền biên cương phía Tây, về mặt xã hội, mọi người đối xử với nhau công bằng hơn ở những vùng đã được định cư lâu đời hơn ở miền Đông. Ở miền Tây, điều quan trọng nhất đó là điều người ta có thể làm được trong toàn bộ cuộc đời của họ. Những người ở miền biên cương thích câu nói rằng "Điều gì trên mặt đất là quan trọng hơn điều nằm dưới mặt đất".

Bởi vì có rất ít mối quan tâm tới tầng lớp gia đình của một người cho nên miền biên cương đã đem đến sự bắt đầu mới cho nhiều người Mỹ, những người muốn tìm kiếm những cơ hội để tiến thân. Một người Anh khi đến thăm nước Mỹ vào đầu những năm 1800 đã nhận thấy rằng nếu những ai ở Mỹ phải trải qua những thất vọng hay thất bại trong kinh doanh, trong chính trị, hay thậm chí trong tình yêu, họ sẽ đi đến miền Tây để làm lại từ đầu. Miền Tây đã đem lại cho hàng triệu người Mỹ niềm hy vọng cho một sự bắt đầu mới trong một cuộc đua mới đi tới thành công và một cuộc sống tốt đẹp hơn. Ở miền Tây, luôn luôn có những nhu cầu mới đối với những người nông dân, những lao động có kỹ năng, những thương gia, những luật sư và những nhà lãnh đạo chính trị.

Có ít sự khác biệt giữa người giàu và người nghèo ở miền biên cương hơn là ở những vùng đã được định cư lâu

đời hơn. Ở miền biên cương mọi người sống, ăn mặc và hành động thật hơn so với những nơi khác trên đất Mỹ. Cảm giác bình đẳng được chia sẻ trong những người giúp việc, những người không chấp nhận bị gọi là "đầy tớ" hay bị đối xử như vậy. Một nhà quan sát người Anh đã nói rằng "ở đây khó có thể nhìn thấy dáng vẻ khúm núm của những người nông dân... Tất cả mọi người đều đi lại thoải mái mà thẳng thớm". Những người du lịch giàu có nước ngoài được cảnh báo là không nên phô trương sự giàu có của mình hay có những hành vi trịnh thượng với người khác nếu họ muốn được đối xử một cách lịch sự.

Miền Tây nước Mỹ có thể không phải là chìa khóa cho sự thành công của Mỹ, như Frederick Jackson Turner nói, nhưng nó chắc chắn là một nhân tố quan trọng cho sự thành công này. Miền Tây đã đem lại khoảng không và những điều kiện cần thiết để thúc đẩy ý tưởng tự do cá nhân, tự chủ và cơ hội bình đẳng. Tại miền Tây, những ý tưởng này đã được nhân rộng và có điều kiện để thực hiện. Những tư tưởng và tập tục của miền Tây đã tiếp tục được truyền sang những vùng đã được định cư từ trước ở Mỹ khi những khu vực biên cương mới hơn thay thế cho những vùng định cư lâu đời hơn trong quá trình tây tiến kéo dài hơn hai thế kỷ của những người định cư. Bằng cách này, nhiều giá trị của miền Tây đã trở thành giá trị dân tộc ■

Người dịch: Nguyễn Tuấn Minh
Viện Nghiên cứu Châu Mỹ

Nguồn: *The American Ways*